

הולך רכיל מגלה סוד – הקושי בשמירת הסודיות הרפואית

ננסה להתמקד במטפל השומר סוד.

ספר משלי המתעסק בשמירת הסוד - משתמש במשל מוכר:

משלי י"א י"ג-י"ד

הוֹלֵךְ רְכִיל מְגַלֵּה סוֹד, וְנִצָּמַן רוּחַ מִכֶּסֶה דָּבָר.

בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יָפֵל עִם, וּתְשׁוּעָה בְּרַב יוֹעֵץ.

משלי כ' י"ח-י"ט

מִחֲשָׁבוֹת בְּעֵצָה תִּפְוֹן, וּבְתַחְבֻּלוֹת עֲשֵׂה מִלְחָמָה.

גֹּלָה סוֹד הוֹלֵךְ רְכִיל, וּלְפִתָּה שְׁפָתָיו לֹא תִתְעָרֵב.

המשל הכפול מוביל אותנו אל שדה יותר "מוכר" של שמירת סודות - שדה המלחמה של הכלל באויב חיצוני.

לאחר המשל נפנה לבעל מקצוע אחר - המשנה במסכת סנהדרין דנה בדיסקרטיות חדר בדיונים של הדיינים:

סנהדרין פרק ג' משנה ז'

גמרו את הדבר, היו מכניסין אותם; הגדול שבדיינין אומר, איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. ומניין לכשייצא, לא יאמר אני הוא המזכה וחבריי מחייבין, אבל מה אעשה, ורבו עליי חבריי - על זה נאמר "הולך רכיל מגלה סוד" (משלי יא, יג).

מה יכולה להיות המוטיבציה של מטפל לדבר על מטופליו?

במאמר בנושא סודיות רפואית אין אפשרות כזו כלל:

סודיות רפואית, אסיה, פרופ' שטיינברג

באופן תיאורטי ניתן לחלק את ההתייחסות לסודיות הרפואית לשלושה מישורים:

- כאשר ברור מעל לכל ספק, שיש תועלת לפרט עצמו מגילוי סודו, מותר לעשות כן במטרה לסייע לו, אך תוך זהירות ובדרך נכונה, כדי שלא יצא שכרו בהפסדו.
 - כאשר ברור, שייגרם נזק לפרט מגילוי סודו ויחד עם זאת ברור שלא תיגרם כל תועלת לזולתו או לחברה - ברור שאסור בשום דרך לגלות את סודו של החולה.
 - בעית הסודיות הרפואית מתעוררת במצבים שבהם קיים קונפליקט בין תועלת החברה וטובת הזולת, הדורשת גילוי הסוד, לבין הנזק והצער לחולה, הדורש את שמירת הסוד.
- להלן ברצוני להביא מספר מצבים בשטח הסודיות הרפואית שפעמים רבות העוסקים בכך דשים בהם בעקבם ואינם מקפידים במידה הדרושה לשמור את הסוד. פעמים רבות ניתן לשמוע שיחת רופאים על חוליהם תוך פירוט השם, האבחנה, הטיפול והפרוגנוזה במקומות ציבוריים (כגון בחדר אוכל, במסיבות רעים, וכיוצא"ב), המידע הזה נקלט ע"י אנשים זרים, שאין בידיעתם כל תועלת לחולה, וממילא גורם בכך עוול ונזק לחולה. פעמים אחרות מגיע מידע רפואי סודי על חולים לידיעת אנשים בצוות הרפואי והפארא-רפואי, אשר ידיעתו איננה תורמת מאומה לחולה, ונמסרת להם רק מתוך שיחת רכילות ידידותית. **באופן דומה מיותר ומזיק הדבר כאשר איש מהצוות הרפואי מעביר ידיעות על חולה הנמצא בטיפולו לידיעת בן-זוגו או בני משפחתו מתוך שיחה כללית על "חוויות" יום עבודתו.**
- ניתן לציין עוד כהנה וכהנה דוגמאות מעין אלו, והלקח שעלינו להפיק מהם הוא שהעוסקים ברפואה מצווים על זהירות יתירה בשיחתם ובדיבורם.

המוטביציה :

ערכין דף ט"ו עמוד ב'

...ואמר ריש לקיש : מאי דכתיב : (קהלת י, יא) "אם ישוך הנחש בלא לחש ואין יתרון לבעל הלשון"? לעתיד לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל נחש ואומרות : ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך? אומר להם : "וכי מה יתרון לבעל הלשון"...

ותודעת החטא :

ערכין דף ט"ו עמוד ב'

תנא דבי רבי ישמעאל : כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות" עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. כתיב הכא : "לשון מדברת גדולות" וכתוב בעבודת כוכבים : (שמות לב, לא) "אנא חטא העם הזה חטאה גדולה". בגילוי עריות כתיב : (בראשית לט, ט) "ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת" בשפיכות דמים כתיב : (בראשית ד, יג) גדול עוני מנשוא.

איזו חויה הגמרא מנסה להשית על המספר? האם הגמרא מלאכותית, מנסה לשדר מציאות ריאלי או משועת למציאות אוטופית? מדוע הגמרא צריכה ל"הגזים"?

המימרא המפורסמת מן הגמרא לעיל :

ערכין דף ט"ו עמוד ב'

ואמר ר' יוסי בן זימרא : כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו ... אמר ריש לקיש : מאי דכתיב (ויקרא יד, ב) "זאת תהיה תורת המצורע"? זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע...

ותגובת התורה למצורע :

ויקרא י"ג מ"ה-מ"ו

והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרימם וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא וטמא יקרא. כל ימי אשר הנגע בו וטמא וטמא הוא בדרך ישב מחוץ למחנה מושבו.

במדבר ה' א'-ד'

וידבר יהוה אל משה לאמר. צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. מזכר עד יקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם. ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה אל משה כן עשו בני ישראל.

במדבר י"ב י"ד-ט"ו

ויאמר יהוה אל משה ואביה ירק ירק בפנייה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף. ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים.

האם מרים קיבלה יחס מיוחד? מה היה דינו של המצורע ה"רגיל"? זאת ניתן אולי ללמוד מדברי המצורעים :

מלכים ב' ז' ג'-ד'

וארבעה אנשים היו מצרעים פתח השער ויאמרו איש אל רעהו מה אנחנו ישבים פה עד מתנו. אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם ואם ישבנו פה ומתנו ועתה לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיינו נחיה ואם מיתנו ומתנו.

מענין לשים לב כי פרק זה משמש את הגמרא לקבוע את הכלל הידוע הבא :

סנהדרין דף צ

...דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן : מניין שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה? שנאמר (מלכים ב ז, א) "ויאמר אלישע שמעו דבר ה'... כעת מחר סאה סלת בשקל וסאתים שעורים בשקל בשער שומרון" וכתוב (מלכים ב ז, ב) "ויען השליש אשר למלך נשען על ידו את איש האלהים ויאמר הנה ה' עושה ארובות בשמים הייתה הדבר הזה, ויאמר הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל" וכתוב (מלכים ב ז, כ) "ויהי לו כן וירמסו אותו העם בשער וימות" ודילמא קללת אלישע גרמה ליה? דאמר רב יהודה אמר רב: "קללת חכם אפי' על חנם היא באה" אם כן לכתוב קרא: "וירמסוהו וימות" מאי ב"שער"? על עסקי שער.

האם ניתן להחיל את הכלל הזה על ענין הצרעת ולשון הרע? מהי מידה כנגד מידה בענין זה?

דברים י"ט ט"ו-כ"א

לא יקום עד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חַטָּא אֲשֶׁר יַחֲטֵא עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוּ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דָּבָר. פִּי יָקוּם עַד חֶמֶס בְּאִישׁ לְעֲנוֹת בּוֹ סָרְהָ. וְעַמְדוֹ שְׁנֵי הַאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי חֶפְזֵי וְהַשְׁפָּטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בְיָמֵים הָהֵם. וְדָרְשׁוּ הַשְׁפָּטִים הַיָּטִב וְהַיָּרָה עַד שֶׁקָּרָה עֲנָה בְּאֲחִיו. וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבֶּךָ. וְהַנְּשָׂאִים יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ וְלֹא יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדָּבָר הַזֶּה בְּקִרְבֶּךָ. וְלֹא תַחֲוֹס עֵינֶיךָ נֶפֶשׁ בְּנַפְשׁ עֵין בְּעֵין שׁוֹן בְּשׁוֹן יָד בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל.

מתוך היחס בתגובת התורה ניתן להתחקות אחר המוטיבציה לפגוע בסודיות הרפואית.

האם גישה זו רלוונטית לשמירת הסודיות הרפואית? אם לא, מה יכולה להיות המוטיבציה?

בראשית ב' ז'

וַיִּצַר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשֵׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה.

קהלת ג' י"ח-כ"א

אֲמַרְתִּי אֲנִי בְלִבִּי עַל דְּבַרְת בְּנֵי הָאָדָם לְבָרֶם הָאֱלֹהִים וְלִרְאוֹת שֶׁהֵם בְּהִמָּה הִמָּה לָהֶם. כִּי מִקְרָה בְּנֵי הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהִמָּה וּמִקְרָה אֶחָד לָהֶם כְּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת זֶה וְרוּחַ אֶחָד לְכָל וּמוֹתָר הָאָדָם מִן הַבְּהִמָּה אֵין פִּי הַכֹּל הַכֹּל. הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל מְקוֹם אֶחָד הַכֹּל הֵיךָ מִן הָעֵפֶר וְהַכֹּל שָׁב אֶל הָעֵפֶר. מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הַעֲלֶה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהִמָּה הִיכָדָת הִיא לְמַטָּה לְאַרְצָה.

משלי י"ח כ'-כ"ד

מִפְרִי פִי אִישׁ תִּשְׁבַּע בְּטִנוֹ תִּבּוֹאֵת שְׁפָתָיו וְשִׁבְעָה. מוֹת וְחַיִּים בְּיָד לְשׁוֹן וְאֶהְבִּיהָ יֹאכַל פְּרִיָהּ. מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא

טוֹב וַיִּפְקֶה רָצוֹן מִיָּהוָה. תַּחֲנוּנִים וְדָבָר כֵּשׁ וְעֲשִׂיר יַעֲנֶה עֲזוֹת. אִישׁ רָעִים לְהַתְרַעֵעַ וְיִשׁ אֶהֱבֶה דָּבָק מֵאֵח.

וכדרכנו, נסיים בשאלה: האם יכול להתקיים מאמר השיר (בהוצאה מהקשר ☺) הן מהצד המדבר והן

מהצד המקשיב???

פרח הלילך \ אורי אסף

שותקים נאהב כי לי ולך

די בלי מילים שהן לאלה,

אשר אינם יודעים לאמר אחרת

כמה יפה פורח הלילך.